

In opdracht van de FNLI, het ministerie van EL&I en NL EVD Internationaal vindt er onderzoek plaats naar de internationalisering van het midden- en kleinbedrijf (mkb) binnen de agrofoodsector. Dit om de huidige situatie in kaart te brengen, evenals de mogelijkheden om een internationale oriëntatie van het mkb te bevorderen.

Rapport Internationalisering agrofoodsector

Groeiemarkten voor mkb in kaart gebracht

Ruim 75% van de omzet in de voedingsmiddelenindustrie wordt gerealiseerd uit export. In 2009 heeft de gehele agrofoodsector voor € 49,7 miljard geëxporteerd (CBS, 2011). Vlees, zuivel en groenten zijn achtereenvolgens de grootste exporterende sectoren. Daarbij vertoont vlees een lager dan gemiddelde groei en zuivel een grote groei. De afgelopen jaren was er ook grote groei voor groenten, oliën en vetten, en de bakkerij- en zoetwarenindustrie. Bij vis- en vleesverwerking is de export afgenomen en vertoont de laatste periode weinig groei.

Exportbestemmingen

Waar van alle geëxporteerde producten 87% binnen Europa afgezet wordt, is meer dan driekwart bestemd voor de EU-15-landen. (Dat zijn de EU-landen van vóór de toetredingsronde van 2004: België, Denemarken, Duitsland, Finland, Frankrijk, Griekenland, Ierland, Italië, Luxemburg, Nederland, Oostenrijk, Portugal, Spanje, Verenigd Koninkrijk, Zweden.) Azië is de tweede bestemming, gevolgd door Amerika en Afrika. De EU-15 heerst voor wat betreft de omvang

van de export, maar de relatieve groei in andere regio's is vele malen groter. Groeien binnen de EU-15 zal steeds moeilijker worden, als gevolg van verdere concentratie en consolidatie. Opkomende en groeiemarkten zijn vooral Oost-Europa, Azië, Midden- en Zuid-Amerika en (delen van) Afrika.

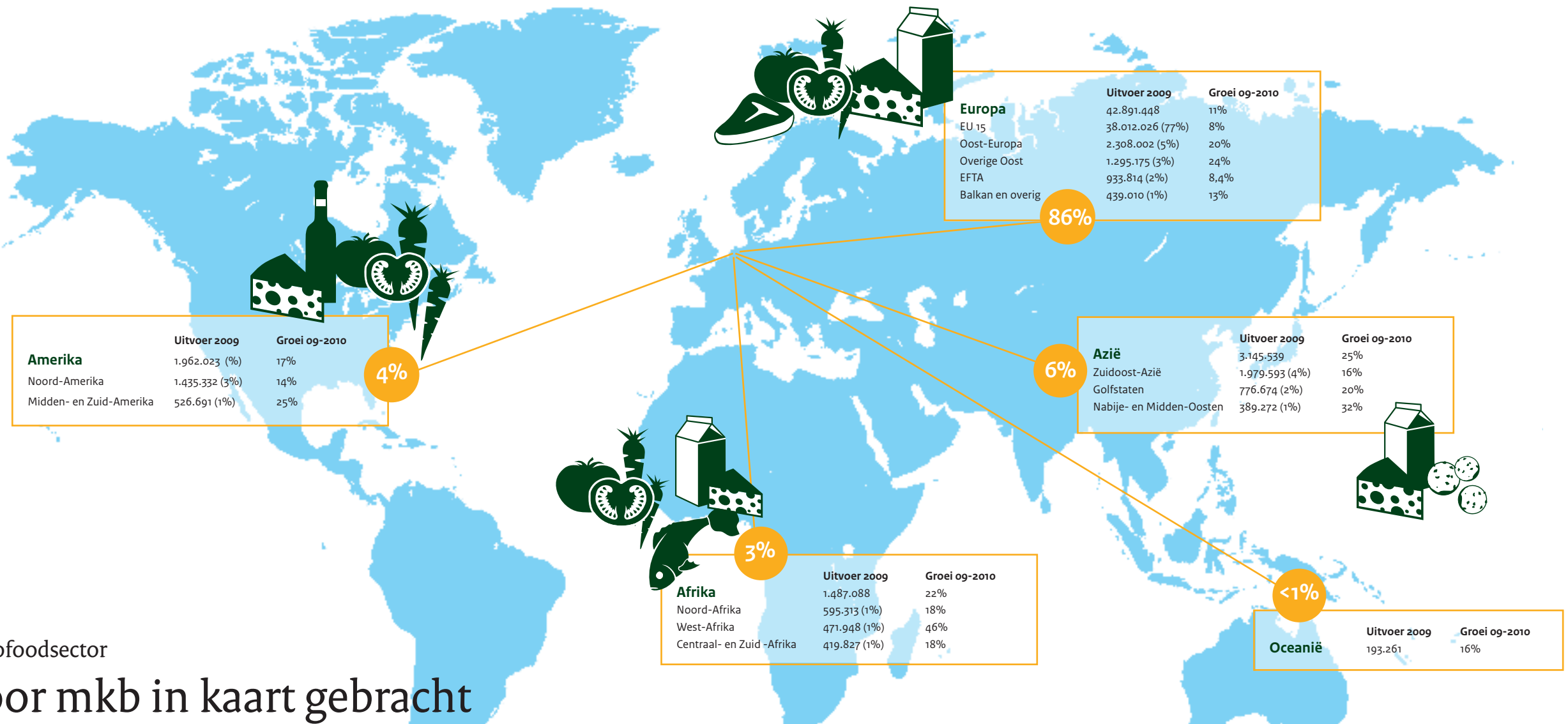
'De EU-15 is als markt erg belangrijk, maar de opkomende markten met interessante groei bevinden zich elders'

Centraal- en Oost-Europa
Voorheen kende de export naar de nieuwe lidstaten een enorme groei van maar liefst 363%. Hierdoor steeg het aandeel in de uitvoer naar 4,8%. Belangrijkste groeisectoren: vlees, groenten en fruit. Zuivel vertoont de grootste relatieve groei. Kijken we per land, dan groeien Slowakije, Letland, Estland, Litouwen en Polen het meest. Thans vindt de meeste procentuele groei plaats in overige Oost

Europese markten. Procentueel gezien groeien landen als Azerbeidzjan, Oezbekistan, Armenië, Kazachstan en Oekraïne sterk, maar het aandeel in absolute waarde is nog gering. Het moderniseren van de agrofoodsector en het ontwikkelen van sectoren daarbinnen bieden perspectief.

Scandinavië
Denemarken, Finland en Zweden groeien relatief sterk, dankzij de sectoren dranken, groenten en vlees. De markten in Scandinavië zijn daarbij verhoudingsgewijs klein en geconsolideerd.

EVA en Balkan
Van alle export wordt minder dan 3% binnen de EVA en Balkan afgezet. Voormalig Joegosla-

Aandeel in exporterende bedrijfsleven en totale direct export voedingsmiddelenindustrie

Bedrijfssoort	Aandeel in exporterende bedrijfsleven	Aandeel in totale directe export
Grootbedrijf	8%	64%
Middenbedrijf	57%	35%
Kleinbedrijf	35%	<2%

65% van de totale export wordt direct geëxporteerd door de verwerkende industrie, waarvan 35% door mkb en 65% door grootbedrijf. 20% wordt door groot- en tussenhandel geëxporteerd en 15% is doorvoer.

vië laat een geringe marktontwikkeling zien. Hierdoor is export minder interessant voor Nederland, met als mogelijke uitzondering de eventuele nieuwe EU-toetreders Kroatië en Servië.

Azië
De markten in Azië ontwikkelen zich snel en nemen een steeds groter deel van de export voor hun rekening. In 2007 was dit nog 5,5%; in 2010 is dat gegroeid tot 7,2%, grotendeels

door de verwerkende industrie. De meeste export is bestemd voor Oost-Azië, maar het Midden-Oosten vertoont de grootste relatieve groei. Japan is de grootste afnemer, gevolgd door China en Saoedi-Arabië. Ruim 18% van de export naar Azië betreft zuivel, ruim 13% brood, banket en deegwaren.

Amerika
Circa 4% van alle exportproducten is voor het geheel Amerika, waarbij driekwart voor

Noord-Amerika bestemd is. De voornaamste groei en opkomende markten bevinden zich in Midden- en Zuid-Amerika. Rond de helft van de goederenstroom bestaat uit dranken (bier), bijna 9% uit cacao (halffabricaten) en 8% uit groenten (paprika en uien).

Afrika
Regio twee qua meeste groei is Afrika, voornamelijk Noord- en West-Afrika. Landen als Nigeria en Egypte hebben hierin een groot aandeel. Binnen Afrika groeien de sectoren zuivel, vis, groenten, brood, banket en deegwaren, en oliën en vetten het hardst. Export naar Zuid-Afrika verschaft toegang tot andere Zuid- en Oost-Afrikaanse landen.

Internationaal ondernemen

Vlees
Al jarenlang staat de sector vlees op nummer 1; in 2009 was deze goed voor 11% van alle agro-export, met rundvlees als belangrijkste categorie. 94% wordt binnen Europa getransporteerd, met Duitsland als grootste bestemming. De afgelopen vijf jaar vertonen

Duitsland, Frankrijk, Denemarken en Hongkong de meeste groei. Over 2009-2010 is Rusland het meest gegroeid in absolute waarde.

Zuivel

De tweede grootste sector in primaire agro-export is voor Nederland zuivel (kaas, melk, eieren en boter). Europa ontvangt 77% van de afzet, en wordt gevolgd door Azië en Afrika. Duitsland is goed voor bijna 34% van de afzet, gevolgd door België en Frankrijk en het Verenigd Koninkrijk.

Naast Duitsland en België, vindt de meeste groei plaats in landen als Nigeria, Koeweit, Korea, Indonesië, Algerije. Ook Rusland en Polen zijn markten waar in de laatste jaren groei heeft plaatsgevonden.

Groenten

Sector drie qua omvang is (niet-verwerkte) groenten. Een kwart van de export bestaat hier uit tomaten, paprika's en aardappelen. Ook voor deze sector is Europa bij uitstek de grootste afnemer van alle producten, gevolgd door Afrika en Amerika. In de top-10 van grootste afnemers komt geen enkel niet-Europees land voor. De afgelopen vijf jaar was de meeste groei te zien in Duitsland, Polen, Tsjechië en België. Daarnaast zijn bijvoorbeeld Senegal en Egypte groeiende markten. In 2009-2010 is ook Rusland sterk gegroeid.

Verwerkende industrie

Oliën en vetten

De vierde grootste sector van agro-export is één van de meest gegroeide sectoren qua uitvoerwaarde. De producten lopen zeer uiteen, van sojaolie tot margarine, palmolie en een grote groep 'overig'. Europa is het grootste afzetgebied (Duitsland en België: samen 51% van de totale afzet). Uit de cijfers over 2009-2010 komt naar voren dat Zuid-Afrika een grote opkomende markt is; zowel

relatief als absoluut gezien. Een andere opkomende markt voor oliën en vetten is Ghana. De 'interne export' binnen EU-27 is afgenomen; de export daarbuiten is toegenomen.

Cacao en verwerkt product

Onder deze productiegroep vallen onder meer cacao boter, chocolade en cacao bonen. Deze sector is één van de snelst gegroeide. Duitsland is bij uitstek het grootste afzetgebied, met ruim 31% van alle producten. Met 10% van de afzet staat België op de tweede plaats. Naast Europa zijn Amerika en Azië grote bestemmingen. De meeste groei vond de afgelopen jaren plaats bij EU-15-landen, maar ook bij Polen, Rusland en Turkije.

Brood, banket en deegwaren

Van alle diverse producten onder deze noemer, valt het merendeel onder koekjes en biscuits, maar ook brood en muesli maken er deel van uit. De afgelopen is de sector met 25% gestegen in uitvoerhoeveelheid en uitvoerwaarde. Naast Europa (73%) is Azië hier belangrijk, met achtereenvolgens Duitsland, Frankrijk, Verenigd Koninkrijk, België en China (6,7% van het totaal) als grootste afnemers. Hiernaast speelt Rusland als één van de meest gegroeide markten. Opkomende markten liggen in Azië en zijn, naast China, onder andere Hongkong en Vietnam.

Verwerkte groenten en fruit

Het grootste aandeel wordt hier geleverd door aardappelen en ongegiste vruchtensappen. De sector is relatief erg gegroeid tussen 2000-2007, vergeleken met andere sectoren. Van al deze producten wordt 94% binnen Europa afgezet, met Duitsland als grootste afzetregio, gevolgd door Frankrijk en het Verenigd Koninkrijk. Samen zijn deze drie landen goed voor ruim 60% van alle afzet. Buiten Europa zijn Midden- en Zuid-Amerika en de Arabische Golfstaten grote markten. De

afgelopen jaren vond de meeste groei plaats in de vier landen die al het grootste marktaandeel hadden. Maar volgens de trend zal de uitvoerwaarde buiten de EU groeien en binnen de EU krimpen. België, Finland, Frankrijk, Hongarije en Brazilië, Rusland zijn groeiers.

Resten en afval

Tot deze sector behoren afvalproducten van de levensmiddelenindustrie en producten die bereid zijn voor het voederen van dieren. Deze laatstgenoemde vormen een groot aandeel. De afvalsector is opvallend groot in termen van uitvoerwaarde en -hoeveelheid en staat op plaats nummer 5 van de grootste exportsectoren in 2009. Europa is de belangrijkste speler; ruim 93% wordt binnen deze regio vervoerd, waarin Duitsland de grootste afnemer is (36% van alle afzet). Hierna volgen België, Frankrijk en Rusland. Dit zijn ook de landen waar afgelopen jaren de meeste groei heeft plaatsgevonden. De meeste groei zal in de toekomst binnen de EU zijn, waar Polen en Litouwen opkomende markten zijn.

Conclusie

Het bovenstaande is, zoals gezegd, een samenvatting op hoofdlijnen die weliswaar de grote lijn aangeeft, maar vanwege de beperkte ruimte die beschikbaar is logischerwijze niet recht kan doen aan alle informatie die is weergegeven in het onderzoek. Het omvangrijke rapport is vanaf 15 juli op te vragen bij het ministerie van EL&I (zie onder). In een volgende bijdrage zal worden ingegaan op het instrumentarium voor subsidie, begeleiding enzovoort dat ter beschikking staat van het agro-mkb.

Hans van der Lee m.m.v. Mirjam Fondse, die het onderzoek voor het rapport Internationalisering agrofoodsector uitvoerde in het kader van haar studie. Het volledige rapport is uitsluitend via e-mail op te vragen bij Lia Luijkx: a.p.luijkx-visser@minlnv.nl.